

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ТАКТИЧНИХ РІШЕНЬ У РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Булулуков Олег Юрійович,

кандидат юридичних наук, доцент
кафедри криміналістики Національно-
го юридичного університету імені
Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

Авдєєва Галина Костянтинівна,

кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник, провідний на-
уковий співробітник НДІ вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України, доцент
кафедри криміналістики Національно-
го юридичного університету імені
Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна

У розслідуванні злочинів використання засобів криміналістичної тактики обумовлено необхідністю здійснення тактичного впливу на слідчу ситуацію або її компоненти. Такий вплив є результатом вибору його напрямку та засобів криміналістичної тактики. Вибір, як інтелектуальна і вольова дія, пов'язаний з прийняттям і реалізацією тактичних рішень. У розслідуванні злочинів тактичні рішення сприяють отриманню доказової інформації при: а) визначенні шляхів її отримання; б) подоланні небажання її надавати певними особами; в) її приховуванні (здійсненні акту приховування); г) можливості її приховування надалі; д) наявності труднощів в спогадах і інтерпретації інформації у певних осіб і ін. Вказані

напрями використання тактичних рішень у розслідуванні злочинів є найбільш загальними і припускають їх деталізацію стосовно до певного виду злочинного діяння.

Обумовленість тактичних рішень необхідністю отримання доказової інформації в кримінальному провадженні передбачає виділення їх окремих комплексів. Такі комплекси можна виділити при: а) планування та організації розслідування; б) здійсненні системи слідчих (розшукових) дій; в) проведенні окремої слідчої (розшукової) дії; г) реалізації тактичної операції. Зазначене, в різному поєднанні і послідовності, притаманне розслідуванню будь-яких злочинів. Цікавим є формування комплексів тактичних рішень стосовно джерел доказової інформації, якими є слідчі (розшукові) дії.

Як приклад розглянемо злочини, пов'язані із навмисним заподіянням шкоди здоров'ю людині.

Комплекси тактичних рішень, при розслідуванні вказаних злочинів, формуються і отримують свою попередню структуру на етапі планування проведення слідчих (розшукових) дій. На початковому етапі розслідування такими слідчими (розшуковими) діями є: допит і судово-медичний огляд потерпілого; огляд місця події; допит свідків; затримання підозрюваного; особистий обшук підозрюваного; огляд підозрюваного та його одягу; обшук житла підозрюваного; допит підозрюваного.

При цьому орієнтиром формування рішень є обставини, які підлягають встановленню при розслідуванні вказаних злочинів. У більшості випадків розслідування навмисного заподіяння шкоди здоров'ю починається з допиту потерпілого. Допит потерпілого здійснюється, по можливості, відразу після того, коли з'являється така можливість. Якщо потерпілий знаходиться в стані сильного хвилювання, допит не проводиться, а переноситься на інший час. З таким потерпілим можна спробувати провести коротку бесіду, щоб отримати загальні відомості для планування і організації розслідування, а допит провести пізніше. При допиті потерпілого, що знаходиться у важкому стані, коли прогноз результатів лікування невідомий, рекомендується застосовувати додатковий спосіб фіксації – відео або звукозапис з обов'язковою участю лікаря. Практика розслідування зазначених злочинів настійно вимагає використання в процесі допиту систем тактичних прийомів, що сприяють з'ясуванню обставин розслідуваної події. Особливістю застосування тактичних прийомів і прийняття тактичних рішень, є врахування позиції, яку зайняв потерпілий, виходячи з того, що потерпілий як особа зацікавлена може бути не об'єктивним.

Мотиви дачі неправдивих свідчень потерпілими є різні, але найбільш часто зустрічаються такі, як: жалість, помста, корислива зацікавленість, бажання приховати власну неправильну поведінку та ін. З метою приховування своєї ролі в події, що відбулася потерпілий може стверджувати, що не пам'ятає обставин заподіяння йому ушкоджень, заперечувати знаходження його в стані сп'яніння і ін. Досить часто потерпілий (особливо з побутових причин, на ґрунті родинних чи інших близьких відносин) при допиті намагається виправдати винну особу, заявляючи про заподіяння тілесних ушкоджень унаслідок своєї необережної поведінки. Також, необхідно враховувати, що показання потерпілого можуть бути дані під впливом підозрюваного або інших зацікавлених осіб.

Ці обставини визначають тактику допиту потерпілого і формування комплексу тактичних рішень. Акцент на прийнятті тактичних рішень у вигляді певного комплексу є обґрунтованим у зв'язку з необхідністю використання різного виду тактичних рішень. Прийняті тактичні рішення в залежності від ситуації допиту, можуть бути рішеннями щодо: використання певної системи тактичних прийомів у цілому; послідовності використання двох-трьох прийомів; використанні якогось одного тактичного прийому і ін. Гнучкість теоретичної конструкції «система тактичних прийомів» автоматично переноситься на комплекс тактичних рішень щодо реалізації визначеної системи. Взаємопов'язаність системи тактичних прийомів з тактичними рішеннями, однак не дозволяє, на нашу думку, стверджувати про наявність, у такому випадку, системи тактичних рішень. Рішення щодо застосування тактичного прийому визначає пріоритетність останнього в здійсненні тактичного впливу. Також, вид і час прийняття тактичних рішень для реалізації системи тактичних прийомів визначається результатами застосування останньої і залежить від них. Системний взаємозв'язок у таких випадках простежується в послідовності обрання прийомів, коли використання одного прийому може бути ефективним у зв'язці з використанням іншого або декількох у певній ситуації. І тут важливим є підготовка комплексу тактичних рішень, що дозволить оптимізувати тактичні прийоми допиту. Тактичні рішення, які приймаються на виконання системи тактичних прийомів, виконують роль інтелектуально-вольової оболонки застосування одного прийому або декількох прийомів у взаємозв'язку. Наголошення на використанні комплексу тактичних рішень які сприяють реалізації обраної системи тактичних прийомів є, на наш погляд, інноваційним підходом у прийнятті тактичних рішень у розслідуванні.

Важливе інформаційне навантаження мають і інші слідчі (розшукові) дії.

Так, тактичні рішення при огляді місця події спрямовані на організацію здійснення огляду. На прийняття рішень і формування їх к певні комплекси впливають наступні фактори: місцезнаходження потерпілого на місці події і необхідність надання йому медичної допомоги; місцезнаходження підозрюваного на місці події або його відсутність; наявність на місці події свідків-очевидців; наявність на місці події слідів і знаряддя злочину; необхідність використання певних технічних засобів для фіксації матеріальних слідів і ін. Огляд місця події дозволяє встановити механізм злочину, послідовність дій учасників події, що відбулася, виявити знаряддя злочину, сліди ніг, рук, крові. Прийняті тактичні рішення, об'єднані в певні комплекси дозволяють визначити напрямки застосування тактичних прийомів виходячи з оптимальності фіксація доказової інформації.

Вилучення і огляд одягу потерпілого та підозрюваного дозволяє виявити порізи, розриви, вогнепальні пошкодження, кров, волокна з одягу підозрюваного і навпаки. Зазначена інформація також може бути покладена в основу прийняття тактичних рішень щодо її реалізації (наприклад, призначення різних видів судових експертиз). Своєчасно і тактично правильно проведений огляд, може дати важливу інформацію, що може бути використана для встановлення обставин заподіяння потерпілому тілесних ушкоджень та при призначенні судово-медичної експертизи і інших експертиз.

Тактичні рішення щодо проведення допиту свідків у злочинах про навмисне заподіяння шкоди здоров'ю можуть бути об'єднані в комплекси виходячи зі змісту інформації, якою володіють свідки. Свідки, що можуть бути допитані на досудовому слідстві можуть бути поділені на кілька груп, а саме: свідки, що володіють інформацією про обставини, що передували злочину та можуть характеризувати потерпілого і підозрюваного та їх відносини між собою; свідки-очевидці події злочину; свідки, яким відомо про злочин від потерпілого або інших осіб (наприклад, лікарі швидкої допомоги, лікарі приймального відділення та ін.). До кожної категорії свідків повинен бути визначений свій перелік питань, тактичні прийоми та визначені рішення, що приймаються для їх реалізації. Продумування на етапі підготовки прийняття тактичних рішень, як певних комплексів дозволить максимально точно визначити тактику допиту свідків.

Допит підозрюваного особи проводиться відразу після його затримання, особистого обшуку та огляду одягу. Тактично правильним допит підоз-

рюваного буде в тих випадках, коли на етапі підготовки до допиту доказова інформація, що є в наявності, ділиться на окремі блоки, в залежності від предмету допиту. Наприклад, при з'ясуванні питання, хто був ініціатором конфлікту, інформація, що може сприяти викриттю підозрюваного міститься в показаннях свідків і потерпілого і відповідно, прийняті рішення щодо її оголошення будуть сприяти досягнення мети допиту. Аналогічно з'ясовуються питання, яким знаряддям заподіяна шкода здоров'ю, в якому одязі знаходився і ін. Такий підхід дозволить визначити момент прийняття відповідного тактичного рішення (або їх комплексів) щодо застосування певного тактичного прийому або їх систем.

Позитивний результат у розслідуванні навмисного заподіяння шкоди здоров'ю, в контексті формування комплексів тактичних рішень у прив'язці до окремих тактичних прийомів або до систем тактичних прийомів, дає використання автоматизованого робочого місця слідчого «Інсайт» (АРМ). Концентрована інформація щодо методики розслідування навмисного заподіяння шкоди здоров'ю, яка є в АРМ слідчого дозволяє використати її як шаблон, який при співвіднесенні її із інформацією яка характеризує слідчу ситуацію, що склалася дозволяє знаходити способи і шляхи її зміни в позитивну сторону.

Інноваційні підходи щодо використання тактичних рішень сприяють оптимальному вибору засобів криміналістичної тактики при розслідуванні окремих видів злочинів з метою здобуття необхідної доказової інформації.

Національна академія правових наук України

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса

**ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ТА ЦИФРОВІ
ТЕХНОЛОГІЇ В КРИМІНАЛІСТИЦІ,
СУДОВІЙ ЕКСПЕРТИЗИ
ТА ЮРИДИЧНІЙ ПРАКТИЦІ**

Матеріали міжнародного «круглого столу»

(Харків, 12 грудня 2019 р.)

Харків
«Право»
2019

УДК 343.98(477):001.895

I-66

Редакційна колегія:

В. Ю. Шепітько (головний редактор), *В. А. Журавель*,
В. М. Шевчук, *Г. К. Авдєєва*

Відповідальна за випуск *А. Є. Симкіна*

Відповідальність за достовірність даних несуть автори публікацій.
Точка зору редколегії може не збігатися з позицією авторів

I-66 **Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці** : матеріали міжнар. «круглого столу» (Харків, 12 груд. 2019 р.) / редкол.: В. Ю. Шепітько (голов. ред.), В. А. Журавель, В. М. Шевчук, Г. К. Авдєєва. – Харків : Право, 2019. – 164 с.

ISBN 978-966-937-842-2

Видання містить матеріали міжнародного «круглого столу», присвяченого найбільш важливим і сучасним проблемам криміналістики, судової експертизи і юридичної практики. Викладені питання розроблення і використання інноваційних методів та цифрових технологій у цих галузях.

Для працівників органів правопорядку, науковців, викладачів, аспірантів та студентів юридичних навчальних закладів і широкого кола осіб, яких цікавлять сучасні проблеми криміналістики.

УДК 343.98(477):001.895

ISBN 978-966-937-842-2

© Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, 2019

© Оформлення. Видавництво «Право», 2019